

ТЕМИТЕ В МЕДИИТЕ

14.06.2024 г.

Музей на солта в Провадия

- Стандарт

Сбъднах детската си мечта, каза откривателят на първата европейска цивилизация
акад. ВАСИЛ НИКОЛОВ

Сбъднах детската си мечта! Така откривателят на първата европейска цивилизация
акад. Васил Николов даде старт на изложбата "Повелителите на солта: Провадия -
Солницата (5600 - 4350 г. пр. Хр.)" в Археологическия музей в София. Като студент
първи курс за първи път попаднал на историята на солта. След това случайността го
отвела в Провадия, където видял нещо, което не приличало нито на могила, нито на
хълм. И си обещал: "Когато един ден стана археолог, ще разкопая това място". Така и
се случило. Днес най-старият град в Европа Провадия

- Солницата е една от най-големите културно-исторически атракции у нас. 20-
годишните проучвания на акад. Николов разкриха царски гроб на 64 века,
невероятни крепостни стени, цялата история на солта по нашите земи.

Изложбата в Археологическия музей представя над 530 находки и серия от постери.
За първи път експозицията има и дигитална част с добавена реалност.

Съпътстващият каталог пък съдържа две обзорни статии и информация за всички
експонати.

Изложбата представя останките на най-стария солодобивен център в Европа (5600
- 4350 г. пр. Хр.), превърнал се в първия праисторически градски център на
европейския континент (4700 - 4350 г. пр. Хр.).

В Провадия започва изгражданите на Музей на солта, съобщиха и акад. Николов, и
кметът на града Димо Димов. До края на годината ще бъде обявен международен
конкурс за изготвяне на проекта. Така, след 10-годишна битка на кампанията
"Чудесата на България", в която Солницата бе и откритие на годината, и чудо на
годината, голямата цел на Провадия най-после се реализира.

Солница, "която да бъде намерена след 7000 години" подари вицепремиерът
Илияна Йотова на акад. Васил Николов. Една отдавнашна мечта - да доведем
провадийското съкровище в София, най-накрая се сбъдна, заяви Йотова, която бе
специален гост на откриването на изложбата.

Нашата страна крие неизчерпаеми богатства, които трябва да завещаем на
поколението след нас, но и сега да им се радваме и да привличат все повече
туристи, каза още вицепрезидентът. Години на ред слушахме за митове, легенди,

един много плътен воал беше обгърнал това находище, но днес то е тук, за да научим повече за своето минало и за една голяма и богата цивилизация, продължи Йотова. Тази изложба ще ни покаже как точно този продукт, солта, има своята хилядолетна история и как може да бъде в основата на цели цивилизации. И това тук - на българските земи, посочи Йотова. Още преди 7000 г., в тази цивилизация, която е почти две хилядолетия по-древна от най-старите египетски пирамиди, хората са знаели да бранят своето богатство, да създават живот около него и да бъдат изключително влиятелни, каза още тя.

Има две златни хилядолетия в историята на българските земи и това са именно шестото и петото хилядолетие, заяви акад. Васил Николов. Той раз каза за цивилизацията, която започва в Южна България, но постепенно се развива и оттатък Дунава, като благодарение на солта става едно забележително явление в праисторията на Европа. Трябва да помним, че корените на Европа са тук, в днешните български земи, в източните и централни Балкани, коментира акад. Николов. Той обясни и историята на солта в миналото. Шестото и петото хилядолетие е времето на ранните земеделци и скотовъдци. Но тези хора започват да произвеждат нещо различно. Само те започват да произвеждат сол. Те имат нужда от друга обредност, от други сили, които да ги подпомагат, да ги защитават по някакъв начин. Големият страх на тези хора е дали няма да пресъхнат тези извори, от които добиват солта. Освен това солта е била основната търговия на тези хора, каза акад. Николов. Представяме и един много кратък период между 4700 и 4600 година преди Христа, около сто години с много впечатляваща материална култура, въпреки че тогава Солницата претърпява две много тежки земетресения, допълни той. Повече от хиляда години разсолът от изворите е изпаряван с топлина от изгаряне на дърва, в последните стотина години климатът става много горещ, пък и горите са далече, затова изпаряването започва в един басейн при самата селищна могила, нещо като късните солници на Черноморието, обясни той. Проф. Николов каза, че често го питали защо не са използвали морската вода "Ами, защото Черно море е било почти сладководно. Тогава, в шесто - пето хилядолетие е било около 13-14 промила", каза той.

Експонатите в изложбата свидетелстват за мащабното развитие Провадия-Солницата, за търговията със сол, натрупването на богатства от общностите в района, необходимостта от тяхната защита зад масивните каменни стени и социалната йерархия на комплексното праисторическо общество в периода от 5600 до 4350 г. пр. Хр. Сред най-интересните експонати са: красиви керамични съдове, керамични антропоморфни фигурки, керамични култови масички и съдове, костени инструменти, гривни от мида спондилус, върхове на стрели, сечива, разака гл. ас. д-р Галина Самичкова, куратор на изложбата.

Председателят на БАН акад. Юлиан Ревалски посочи, че работата му е дала възможност да се срещне с няколко изключителни хора и един от тях е Васил.

"Всичко, което аз съм преживявал като мечти, го видях реализирано в него", добави той. Провадия-Солницата показва къде се е родила европейската цивилизация, каза още акад. Юлиан Ревалски. Тези 20 години минаха много бързо. Тази изложба се осъществи благодарение на един екип, създаден със знанието и уменията на акад. Николов, каза Николай Христов, директор на Историческия музей в Провадия. Ние сме повече от екип, ние сме семейство добави той.

Директорът на Националния исторически институт с музей - БАН Христо Попов анонсира предстоящите изложби в музея. По думите му се очертава активен музееен сезон в НАИМ-БАН. В края на юни ще бъде представена постерна изложба за изключително важен средновековен манастир, който се намира на територията на днешна Румъния. Той е от времето на първото българско царство, пряко свързан с него. "Вероятно есента ще можем да открием една представителна изложба за културно-историческото наследство на Република Хърватска", каза доц. Попов. В средата на месец ноември се очертава откриване на една нова, голяма изложба, посветена на средновековното въоръжение. За първи път ще бъдат представени детайли за технологията, украсата и различните форми на мечовете и сабите през годините от началото на ранното до късното Средновековие и Османския период", отбеляза той.

Изложбата "Повелите на солта" може да бъде видяна до 18 септември. Сред гостите на откриването ѝ бяха още министрите на туризма Евтим Милошев и на културата Найден Тодоров, зам.-министърът на културата Амелия Гешева, президентът Георги Първанов, директорът на НИМ доц. Бони Петрунова, най-големият траколог у нас проф. Валерия фол, българският Индиана Джоунд доц. Тодор Чобанов, чл.-кор. проф. Иван Гранитски, праисторикът Петър Калчев, директор на РИМ - Стара Загора и др.

Вирусолог: Петата болест започна да напомня за себе си веднага след пандемията
<https://bnr.bg/vidin/post/102005667>

Разпространението на петата болест обикновено има сезонен характер, случаите се повишават най-често през май. В момента очевидно има увеличение, което се наблюдаваше и при други инфекции след пандемията. Това обясни вирусологът от БАН проф. Радостина Александрова по повод наблюдавания ръст на случаите на петата от шестте най-разпространени детски болести, протичащи с обрив. Причинителят ѝ - парвовирус В19, е доказан преди 50 години. Предаването му може да стане по няколко начина.

"По респираторен път и също така тогава, когато сме пипали с ръка места, замърсени с капчици при кихане и кашляне на инфектирани хора. Също така предаването на

инфекцията може да стане при преливане на кръвни продукти, при трансплантация на костен мозък, може да стане и по време на бременността от майката на бебето. До какво може да доведе зависи от организма, който стои срещу него, зависи от възрастта, какво е състоянието на имунната система, какво е хематологичното състояние..."

Най-често засегнати са децата от 4 до 14 години, поясни проф. Александрова.

"След инкубационен период от 4 до 14 дни, но може да бъде и до три седмици, най-често се развива въпросната пета болест или инфекциозният еритем, който е една комбинация между обрив и грипopodobни симптоми. Самият обрив е доста специфичен, вече всички разбраха, че има вид сякаш детето е напляскано по лицето. При възрастните, които са инфектирани, обрив е много по-малко вероятно да се появи, по-скоро ще се появят болки в ставите и изобщо има много проучвания, които търсят връзката между този вирус и остеоартрита, възпалението на ставите, което си е един доста сериозен проблем."

Бременните жени също могат да бъдат инфектирани, а част от тях да предадат инфекцията на плода, поясни вирусологът.

"Предаването на вируса от майката на плода става основно между 9-а и 20-а гестационна седмица, като вероятността това да се случи е между 17 и 33% и в огромната част от случаите оттук не следва нищо неблагоприятно за плода. Но това, което привлича вниманието на специалистите в случая, е, че развиващият се плод също има клетки, чувствителни към този вирус. В него особено през втория триместър протича образуването на кръвни клетки в черния дроб, те са уязвими към този вирус. Но клетките на миокарда може да бъдат уязвими, ендотелните клетки и доста други клетки и всъщност точно това определя вероятността да има прояви от страна на фетоса и изобщо тази инфекция може да се свърже с повишаване на риска от неблагоприятно протичане на бременността, съответно спонтанен аборт или мъртво раждане, като пак казвам, това се случва много рядко..."

Имунитет срещу парвовируса B19 е по-траен в сравнение с този срещу грипния и респираторно-синцитиалния вирус, обясни проф. Александрова.

"Така че хората не би трябвало да изпаднат в някаква паника, това е вирус, с който ние знаем, че сме заедно поне от пет десетилетия насам. Нищо ново не се случва, просто в момента очевидно, че има увеличаване на случаите, което наблюдавахме и при други инфекции и това е причината, поради която по-често говорим за него. И

пак повтарям, че в огромната част от случаите инфекцията просто се разрешава, тоест организмът се справя с нея, което не означава, че трябва да бъде подценявана, особено когато има рискови групи."

Нова програма за 3.6 млн. лв. ще финансира научни школи за ученици
За целта ще се използват ресурсите на БАН, университети, музеи, планетариуми и обсерватории

<https://www.segabg.com/category-education/nova-programa-za-36-mln-lv-shte-finansira-nauchni-shkoli-za-uchenici>

Нова програма "Образование с наука" с бюджет от 3.6 млн. лв. предлага просветното министерство за следващите 3 г., става ясно от сайта на МОН. Не е ясно обаче дали ще има време тя да бъде одобрена от служебния кабинет.

В мотивите си от министерството обясняват, че тя надгражда успешното сътрудничество между ведомството и БАН от периода 2019-2023 г., когато бяха утвърдени редица формати за въздействие на академичните среди върху средното образование. Фокусът ѝ е върху развитие и усъвършенстване на съществуващите научни конкурси, школи и мрежи от малки научно-изследователски общности, като по нея училища ще могат да получат менторска помощ и съдействие от БАН, университети, музеи, обсерватории и планетариуми при изпълнението на нови и традиционни извънкласни и извънучилищни дейности.

Дейности

Една от дейностите ще е организиране на школи за ученици с изявени научни интереси, базирани на успешният модел на Лятната изследователска школа на Ученическият институт по математика и информатика на БАН и школите по биология на Института по биология и имунология на размножаването към БАН. Ще има както школи на високо ниво, насочени към ученици с изявени резултати, така и такива, подходящи за начално запознаване с актуални области на науката от ученици с повишен интерес. В тях ще участват чуждестранни лектори, като най-добре представилите се ученици ще могат да посетят водещи летни школи в чужбина.

По програмата ще се изградят още малки учебноизследователски общности в партньорство с училищните STEM-центрове, ще се създават стажантски програми с научноизследователски и иновативен характер за ученици и студенти, ще се

провеждат курсове и семинари за педагози, насочени към извънкласно, олимпиадно, изследователско и проектно-базирано образование. Ще се подкрепят още създаването на мултимедийно съдържание, изнесената преподавателска дейност в музеи, институти, обсерватории и планетариуми, провеждането и техническото осигуряване на научни конкурси, насочени към ученици и студенти (приоритетно ще се подкрепят състезанията по компютърна математика и конкурсите от тип научен панаир), подготовката и участието в международни научни форуми за ученици както с конкурсен, така и с несъстезателен характер, провеждането на публични лекции, демонстрации и др.

Очаква се поне 5000 ученици, 1000 учители и 150 училища да бъдат обхванати по програмата, както и да бъдат проведени 6 конкурса на национално ниво, 20 летни школи, да има 15 научни публикации, 50 осъществени стажове, 15 участия в национални и международни състезания и 60 дигитални образователни материали.

Бенефициенти

Бенефициенти по програмата ще са институти на БАН, университети, обсерватории, музеи и планетариуми. Те ще сформират консорциум и ще изпълняват конкретните дейности от програмата въз основа на партньорско споразумение с приложен работен и финансов план. Водещ партньор ще е БАН, Софийският университет ще координира дейностите за популяризация на науката, Великотърновският университет - дейностите по компютърна математика, Институтът по математика и информатика към БАН - дейностите, насочени към надарени ученици, а Институтът за етнология и фолклористика с Етнографски музей - дейностите в музейни пространства.

Уролози от ИСУЛ са финалисти за „Медицински оскари“

- Труд
Центърът за съвременна диагностика и лечение туморите на простатната жлеза към УМБАЛ „Царица Йоанна - ИСУЛ“ с ръководител акад. проф. д-р Чавдар Славов е финалист на Деветото издание на Balkan Medical Awards в категория „Клинично сътрудничество и работа в екип“. Т. нар. „Медицински оскари“ ще бъдат връчени на 5 юли.

Центърът е мултидисциплинарно звено, което обединява лекари от пет специалности в няколко от водещите клиники в УМБАЛ „Царица Йоанна - ИСУЛ“: Клиника по урология и андрология, с ръководител акад. проф. д-р Чавдар Славов,

Клиника по медицинска онкология с ръководител проф. д-р Петранка Троянова (с двете си отделения -по лъчелечение и по клинична онкология), Клиниката по анестезиология и активно лечение с ръководител проф. д-р Мая Белитова и Клинична лаборатория с ръководител д-р Али Бедран.

На практика центърът предлага цялостен алгоритъм за лечение на туморите на простатната жлеза: от диагностиката, през различните методи на лечение до проследяване на постигнатите резултати. „Всичко това се случва на едно място, каквато е и световната тенденция при лечението на този тип заболявания, без пациентите да биват препращани от болница в болница“, коментира акад. проф. д-р Славов.

Центърът е единственото място в България, където беше въведена и успешно се прилага вече над 30 месеца брахитерапия с ниска мощност на дозата при лечение на ранна форма на рак на простатната жлеза. В повечето случаи методът позволява да се избегне натоварващата химио- и лъчетерапия и е много ефикасна алтернатива на оперативното лечение.